

УДК 336.71.078.3

ТЕНДЕНЦІЇ МОДИФІКАЦІЇ СИСТЕМ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ АДЕКВАТНОГО МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

П. Приймак

*Львівський національний університет імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
E-mail: prymak@i.ua*

Проаналізовано особливості систем моніторингу функціонування банківської системи. Виокремлено показники таких систем, проведено їх класифікацію, характеристику та визначено частоту використання кожного показника в економічній літературі за період 1996-2009 рр. Обґрунтовано доцільність пошуку випереджальних індикаторів для забезпечення ефективності діяльності банківського сектору економіки України.

Ключові слова: банківська система, розвиток, макроруденційний аналіз, мікроруденційний аналіз, моніторинг, інституціоналізм, показники фінансової стійкості, випереджальні індикатори, мікро-макро показники.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Ряд фінансових криз, що мали місце з 90-х років у всьому світі започаткував активну розбудову систем показників оцінювання та моніторингу стійкості фінансових систем. Оскільки банку є основною групою інституційних суб'єктів фінансової системи, то побудовою таких систем та наглядом за їх функціонуванням займаються національні банки, хоча в деяких країнах ця функція делегується наглядовому органу, який тісно співпрацює з національним банком.

Визначення та аналіз ефективності застосування систем показників аналізу діяльності банків є актуальним завданням сучасної економічної науки. Це підтверджує низка проведених досліджень цієї проблеми по всьому світу [1-17] і очевидно, що фінансові кризи ще більше активізують розвиток методів їх попереджень. Крім цього, ми вважаємо, що українська економічна наука потребує розвитку та розширення досліджень даної проблематики.

Тим не менш, Центр наукових досліджень НБУ провів ґрунтовне дослідження у 2005 р. щодо запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи [1]. Тут проаналізовано набори показників елементів фінансової системи, в тому числі банківського сектору, здійснено огляд світового досвіду з цих питань. Автори вважають, що основними об'єктами моніторингу та аналізу є показники макроекономічного розвитку країни і оцінка впливу екзогенних факторів на стан економіки, стан фінансового та банківського сектору і оцінка ризиків, що виникають внаслідок інтеграції у світові фінансові ринки [1, С. 4].

Не менш цікавою є робота Ірини Дяконої [4], де автор розвиває концепцію оцінки диспропорцій в банківській системі на основі випереджальних індикаторів, обґрунтовуючи необхідність поєднання мікроекономічних даних банківських установ та макроекономічних показників для адекватного аналізу розвитку банківської системи. Крім цього, І. Дяконова наводить деякі ключові індикатори в дослідженні банківських дисбалансів та будує свій власний випереджальний індикатор, заснований на опитуванні комерційних банків.

Значно більше уваги проблемі побудови, оцінки та ефективного функціонування систем адекватного моніторингу діяльності банківської системи приділено зарубіжними вченими [2; 3; 5-17]. Однією з причин популярності таких досліджень являється те, що кожна країна має свої інституційні характеристики, які передбачають активізацію пошуку елементів систем моніторингу діяльності банківської системи, виходячи з цих характеристик. Підтвердженням цього виступає популяризація використання інституційних методів при аналізі економічних процесів у цілому світі.

Останнє опрацьоване нами дослідження є робота С. У. Камгни, Дж. Т. Нзессеу та К. Т. Кінфак [13], яка опублікована у 2009 р. Автори визначають набір макропруденційних показників фінансової стійкості, які можуть бути використані для контролю за банківською системою в зоні ЦАЕВС (економічне і валютне співтовариство Центральної Африки). Цікавим моментом тут є використання крім мікроекономічних змінних банківського сектору та макроекономічних показників, ще й комбінації таких показників.

Метою даного дослідження була ідентифікація і характеристика світових тенденцій модифікації систем показників для адекватного оцінювання функціонування та моніторингу стану банківської системи.

Виклад основного матеріалу. Першочергово відзначимо, що ми, як і Дяконова І. [4], вважаємо банківську систему України активною, керованою та схильною до коливань системою, яка знаходиться в постійному динамічному розвитку та взаємодіє з навколишнім середовищем. Тому визначення показників адекватної оцінки діяльності банківської системи є запорукою її ефективності.

На підставі аналізу наукової періодики [2-17] з 1996 р. до 2009 р. включно, нами було виділено показники, з допомогою яких аналізувався стан банківської системи, після чого визначено частоту застосування кожного показника. Для полегшення інтерпретації результатів ми прокласифікували дані показники, виділивши чотири групи: агреговані показники мікропруденційного аналізу (мікрорівень), показники макропруденційного аналізу (макрорівень), змішані мікро-макро показники та експертні оцінки.

Нагляд банківської системи починається з моніторингу кожного окремого її елементу – банку – на дистанційній основі та безпосереднім інспектуванням. Такий аналіз носить назву мікропруденційного, і є важливим, але не достатнім елементом стабільного функціонування банківської системи. Його оперативна ціль – зменшити ризик банкрутства банківської установи. Для аналізу діяльності всієї банківської системи використовують агреговані показники отримані з цього аналізу.

Макропруденційний аналіз призначений для оцінки та нагляду за стійкістю та вразливістю всієї банківської системи. Цей аналіз використовує показники макрорівня, які стосуються діяльності банківської системи і можуть впливати на її функціонування.

Деякі вчені вважають, що мікропруденційний аналіз є елементом макропруденційного [1]. Але переважно ці поняття розділяють, з чим ми погоджуємось, та як і в роботі [13] вважаємо, що макропруденційний підхід є доповненням мікропруденційного аналізу, який допомагає (з урахуванням макроекономічних чинників) вдосконалювати механізм контролю банківської системи, беручи до уваги не тільки окремі експозиції банківських установ, але також систему в цілому.

Очевидно, що для ефективного моніторингу стану банківської системи потрібно використовувати обидва підходи, адже криза будь-якої системи може бути спричинена як процесами самої системи, так і впливом процесів зовнішнього середовища. Саме тому, на наш погляд, спостерігається тенденція використання змішаних мікро-макро показників. Хоча ці змінні дещо штучні, все ж практика показує, що вони можуть адекватно оцінювати вірогідність деградації банківської системи.

Четверта група показників розраховується для відображення якісних характеристик функціонування банків і соціально-економічної системи загалом. Широкий набір експертних показників та методи їх обрахунку описано в роботі [2].

Проведене дослідження підтвердило значну різноманітність показників, які характеризують діяльність банківської системи (загалом було виділено 110 показників). Показники макропруденційного аналізу склали найбільшу групу (56 показників), у якій можна виділити наступні підгрупи: ВВП, обмінний курс, інвестиції, інфляція, торгівля, загальний державний борг, державні резерви, баланс бюджету, грошова маса, інші. Найбільшу частоту застосування мають такі показники (в дужках наведено розраховану частоту): темп зростання ВВП (40 %), темп зміни обмінного курсу (40 %), реальний обмінний курс (46,6 %), темп зміни ВВП-дефлятора (66,6 %), умови торгівлі (66,6 %), відношення грошової маси до міжнародних резервів (66,6 %). Результати для інших виділених груп наведено в таблиці (вибрано показники, частота використання яких більша 13 %, жирним відзначено показники з частотою застосування більшою 25 %).

Таблиця

Ключові індикатори в дослідженні банківських дисбалансів

Група	Показник	Частота застосування показника, %
Агреговані показники мікропруденційного аналізу (мікрорівень)	Реальні процентні ставки	33,33
	Рівень іноземних процентних ставок	13,33
	Частка короткострокових кредитів	13,33
	Банківські ліквідні зобов'язання/ банківські активи	13,33
	Темп зміни кредитування приватного сектору	46,67
	Різниця між кредитною і депозитною ставкою	13,33
	Кредити державного сектору надані банкам	13,33
	Відношення кредитів до депозитів	13,33
Змішані мікро-макро показники	Кредити приватному сектору/ВВП	60,00
	Загальні банківські кредити/ВВП	13,33
	Депозити в банках/ВВП	13,33
	Номінальна процента ставка мінус ставка інфляції	26,67

Експертні оцінки	Існування системи страхування вкладів	26,67
	Моральний індекс безпеки	13,33
	Індекс якості законодавства	13,33
	Індекс диверсифікації та лібералізації	13,33
	Регулювання статутного капіталу	13,33

Наступною, не менш важливою тенденцією ефективного нагляду, яка розвивається останнім часом, є визначення випереджальних індикаторів. У сучасній літературі вони описані, як статистичні показники з можливістю зміни тенденції їх зростання раніше, ніж інших показників. Такі показники часто використовуються при створенні систем раннього попередження фінансових криз чи окремих негативних зрушень у банківській системі. Власне, визначенню таких індикаторів і присвячена більшість опрацьованої нами літератури.

Висновки. Ефективна діяльність банківської системи не може бути досягнута без застосування системи моніторингу за її діяльністю і очевидно, що невід’ємною складовою ефективності такої системи є вдало підібрані показники оцінки стану та розвитку банків, як основні її елементи. Тенденції модифікації систем показників для адекватного моніторингу банківських процесів свідчать про постійне вдосконалення таких систем та розвиток наукових досліджень цієї проблематики. Останньою та найбільш поширеною такою тенденцією є визначення випереджальних індикаторів розвитку банківських систем. Саме визначення набору таких показників для української банківської системи є **перспективою наших досліджень**.

Виконане дослідження уможливило вибір показників для подальшого аналізу. Потрібно розуміти, що показник, який використовувався з мінімальною частотою, все ж може бути адекватним індикатором зрушень для української банківської системи, що впливає з напрацювань інституційних теорій.

1. Попов Д. С. Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи: Інформаційно-аналітичні матеріали / Д. С. Попов, Р. С. Лисенко – Київ: Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 97 с.
2. Barth J. R. The regulation and supervision of banks around the world, a new database / J. R. Barth, G. Caprio, R. Levine // Policy research working paper. – 2001. – No. 2588. – 88 p.
3. Burkart O. Leading indicators of currency crises in emerging economies / O. Burkart, V. Coudert // Documents de Travail. – 2000. – No. 74. – 46 p.
4. D'yakonova I. Methodological foundations for the modernization of banking supervision in Ukraine on the basis of leading indicators / I. D'yakonova // Investment Management and Financial Innovations. – 2008. – Vol. 5, Issue 2. – pp. 79-85.
5. Demirgüç-Kunt A. Cross-country empirical studies of systemic bank distress: a survey / A. Demirgüç-Kunt, E. Detragiache // IMF Working Paper. – 2005. – WP/05/96. – 32 p.
6. Demirgüç-Kunt A. Financial liberalization and financial fragility / A. Demirgüç-Kunt, E. Detragiache // Policy research working paper. – 1998. – No. 1917. – 50 p.
7. Demirgüç-Kunt A. The determinants of banking crises, evidence from industrial and developing countries / A. Demirgüç-Kunt, E. Detragiache // Policy research working paper. – 1997. – No. 1828. – 49 p.
8. Eichengreen B. Banking crises in emerging markets: presumptions and evidence / B. Eichengreen, C. Arteta // CIDER Working Papers. – 2000. – No. C00-115. – 60 p.

9. Frankel J. A. Currency crashes in emerging markets: empirical indicators / J. A. Frankel, A. K. Rose // CIDER Working Papers. – 1996. – No. C96-062. – 29 p.
10. Gourinchas P. Lending booms: Latin America and the world / P. Gourinchas, R. Valdes, O. Landerretche // NBER Working Paper. – 2001. – No. 8249. – 60 p.
11. Hardy D. C. Leading indicators of banking crises: was Asia different? / D. C. Hardy, C. Pazarbasioglu // IMF Working Paper. – 1998. – WP/98/91. – 32 p.
12. Hutchison M. Are all banking crises alike? The Japanese experience in international comparison / M. Hutchison, K. McDill // NBER Working Paper. – 1999. – No. 7253. – 36 p.
13. Kamgna S. Y. Macro-prudential monitoring indicators for CEMAC banking systems / S. Y. Kamgna, J. T. Nzesseu, C. T. Kinfak // MPRA Paper. – 2009. – No. 17095. – 29 p.
14. Kaminsky G. Leading indicators of currency crises / G. Kaminsky, C. Reinhart, S. Lizondo // IMF Staff papers. – 1998. – Vol. 45, No. 1. – 48 p.
15. Lestano L. Indicators of financial crises do work! An early-warning system for six Asian countries / L. Lestano, J. Jacobs, G. H. Kuper // CCSO Working Papers. – 2003. – No. 200313. – 39 p.
16. Marongiu F. Towards a new set of leading indicators of currency crisis for developing countries: an application to Argentina / F. Marongiu // Public Economics. – 2005. – No. 0512011. – 35 p.
17. Mendis C. External shocks and banking crises in developing countries: does the exchange rate regime matter? / C. Mendis // CESifo Working Paper. – 2002. – No. 759. – 40 p.

TENDENCIES OF MODIFICATION OF SYSTEMS OF PARAMETERS FOR ADEQUATE MONITORING OF BANK SYSTEM ACTIVITY

P. Pryimak

Ivan Franko National University of L'viv

E-mail: pryimak@i.ua

Features of systems of monitoring of functioning of banking system are analyzed. Indicators of such systems are selected, their classification and characteristic are conducted and frequency of using of each indicator in the economic literature during 1996-2009 is defined. The expediency of search of leading indicators for maintenance of efficiency of bank sector activity of Ukraine economy is grounded.

Keywords: banking system, development, macro-prudential analysis, micro-prudential analysis, monitoring, institutionalism, financial soundness indicators, leading indicators, micro-macro indicators.

**ТЕНДЕНЦИИ МОДИФИКАЦИИ СИСТЕМ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЛЯ
АДЕКВАТНОГО МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВСКОЙ
СИСТЕМЫ**

П. Приймак

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

E-mail: pryimak@i.ua

Проанализированы особенности систем мониторинга функционирования банковской системы. Выделены показатели таких систем, проведена их классификация, характеристика и определена частота использования каждого показателя в экономической литературе за период 1996-2009 гг. Обоснована целесообразность поиска опережающих индикаторов для обеспечения эффективности деятельности банковского сектора экономики Украины.

Ключевые слова: банковская система, развитие, макропруденциальный анализ, микропруденциальный анализ, мониторинг, институционализм, показатели финансовой устойчивости, опережающие индикаторы, микро-макро показатели.